

**Kenmerken van effectieve
interventies voor jongeren
buiten onderwijs en/of
arbeidsmarkt**

Kenmerken van effectieve interventies voor jongeren buiten onderwijs en/of arbeidsmarkt

Auteurs

Wendy Wesseling
Ronald Lievens
Ton Wilthagen

Mmv Ruud Lathouwers

Departement

Tilburg University; Hogeschool van Amsterdam

Datum

1-Feb-24

Versie

1.2

Samenvatting

In het kader van nieuwe wetgeving op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt én een Nationale Groeifonds aanvraag met als werktitel "Leave No Youngster Behind" heeft het ministerie van SZW opdracht gegeven tot de onderhavige, kortlopende voorstudie, vanuit de constatering dat er nog te weinig zicht is op hoe evidence-based interventies voor jongeren die buiten het onderwijs en/of de arbeidsmarkt zijn zo effectief en efficiënt mogelijk zijn vorm te geven en te implementeren. Dat inzicht is voor de initiatieven van groot belang.

Deze voorstudie betreft een systematische literatuurstudie met als doel een beeld te krijgen van de kenmerken van succesvolle interventies die de afgelopen jaren zijn ingezet voor jongeren die buiten onderwijs en/of arbeidsmarkt zijn geraakt in de leeftijd van 15 tot 27 jaar. Er is specifiek gezocht naar (internationale) studies waarin een interventie wordt beschreven. Aan de hand van vooraf gedefinieerde criteria zijn 801 artikelen gescreend en teruggebracht naar 21 relevante artikelen die de basis vormen voor deze literatuurstudie.

Wat is er bekend over de effectiviteit van interventies?

Over het algemeen tonen de studies aan dat de geanalyseerde interventies een positief netto-effect hebben. Dit suggereert dat, ondanks variaties, de interventies over het algemeen als effectief kunnen worden beschouwd. Echter, hoewel de meeste interventies positieve resultaten rapporteren in termen van uitstroom naar school of werk of een toename in vaardigheden, blijft de duurzaamheid van deze effecten grotendeels onbekend.

Bovendien bleek dat de meest kwetsbare jongeren (t.a.v. analfabetisme, socio-economische status, het hebben van strafblad) het minst profiteerden. Ondanks dat veel interventies zich wel richten op kansarme jongeren houden ze bij het ontwerpen van de interventie hier onvoldoende rekening mee, wat de ongelijkheid onder deze groep verder vergroot.

Wat is er bekend over de effectiviteit van persoonlijke begeleiding?

In de eerste plaats komt het belang van persoonlijke begeleiding bij het ondersteunen van de transitie (terug) naar de arbeidsmarkt en/of school duidelijk uit de literatuurstudie naar voren. Dit vormt vaak de sleutel tot succes. Bij bijna alle geïdentificeerde interventies is er (ook) sprake van persoonlijke begeleiding. Persoonlijke aandacht is essentieel voor het welzijn en welbevinden van de jongere, waarbij het belangrijk is dat de jongere zich gehoord en gezien voelt en dat er een vertrouwensband wordt opgebouwd tussen de jongere en de begeleider.

Wat is er bekend over het centraal stellen van jongeren?

Ten tweede wordt de essentie van maatwerk in de begeleiding van jongeren breed onderkend in diverse studies. Het principe van maatwerk benadrukt het belang van echt luisteren naar en zien van jongeren, en hen actief betrekken bij het vormgeven van de aanpak. Dit heeft zich bewezen als effectief: jongeren hechten grote waarde aan begeleiders die hun situatie grondig begrijpen, empathie tonen, en advies en oplossingen bieden die specifiek zijn toegesneden op hun behoeften en de problemen waarmee ze geconfronteerd worden.

Daarmee hangt de kwaliteit van de interventies sterk af van de vaardigheden en de betrokkenheid van het uitvoerend personeel. Het is daarom van belang dat begeleiders niet alleen over de nodige expertise beschikken, maar ook over de capaciteit om een relatie van vertrouwen en respect op te bouwen met de jongeren. De benadering moet persoonlijk en op maat zijn, met aandacht voor de individuele situatie en behoeften van elke jongere. In dit kader wordt ook het belang benoemd van de autonomie van jongeren en het vrijwillige karakter van interventies. Dit is een van de kenmerken van outreachend werken dat vooral ingezet wordt voor jongeren die anders lastig te bereiken zijn.

Welke voorwaarden voor uitvoering van effectieve interventies worden er beschreven?

Uit de geanalyseerde studies komen verschillende randvoorwaarden naar voren die cruciaal blijken te zijn voor het succes van initiatieven voor jongeren die buiten het onderwijs en/of de staan. Een van de meest essentiële voorwaarden is de consensus en samenwerking tussen betrokken partijen. Het is van groot belang dat alle stakeholders, waaronder gemeenten, onderwijsinstellingen en werkgevers, op één lijn zitten en heldere, gezamenlijke doelstellingen nastreven. Dit vereist niet alleen een gezamenlijke visie, maar ook een commitment om deze visie om te zetten in concrete acties en resultaten.

Een andere kritieke randvoorwaarde is de continuïteit en stabiliteit van de financiering. De aanpak van jeugdwerkloosheid is sterk afhankelijk van de beschikbaarheid van middelen. Onregelmatige of kortstondige financiering ondermijnt de effectiviteit van interventies, aangezien het opbouwen van netwerken en het handhaven van dienstverlening tijd en duurzame investeringen vereisen. Dit benadrukt het belang van structurele financiering, niet alleen om bestaande programma's in stand te houden, maar ook om innovatieve benaderingen te exploreren en te implementeren.

Tot slot is het van cruciaal belang dat de resultaten van interventies en programma's grondig worden geëvalueerd, zodat bruikbare kennis wordt opgebouwd. Die evaluatie moet niet alleen gericht zijn op de direct meetbare uitkomsten, zoals de toename van werkgelegenheid, maar ook op de langetermijneffecten en de bredere sociale impact.

Inhoud

Samenvatting	4
Inhoud 6	
1. Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Doel & onderzoeksvragen	8
1.3 Onderzoeksopzet	8
2. Effectiviteit van interventies	9
2.1 Gevonden effecten	9
2.2 Verklaringen voor gevonden effecten	10
3. Kenmerken van effectieve interventies.	11
3.1 Kenmerk 1: Persoonlijke begeleiding	11
3.2 Kenmerk 2: Maatwerk als basis	12
3.3 Overige opvallende kenmerken	14
4. Randvoorwaarden	15
5. Aanbevelingen	17
6. Kennislacunes	18
7. Onderzoeksagenda	19
Literatuur	21

1. Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we kort de aanleiding voor deze korte literatuurstudie (paragraaf 1.1), waarna we de onderzoeksvragen (paragraaf 1.2) en de onderzoeksopzet (paragraaf 1.3) bespreken.

1.1 Achtergrond

Alle jongeren verdienen het om maatschappelijk mee te doen, zich zo veel mogelijk te ontwikkelen en duurzaam aan het werk te komen. De kansen hierop zijn echter ongelijk verdeeld. Sommige groepen jongeren komen moeizaam duurzaam aan het werk. Naar schatting zijn er in Nederland ongeveer 187.000 jongeren tot 27 jaar die geen onderwijs volgen, geen startkwalificatie hebben en niet aan het werk zijn. Dit is een structureel probleem.

Dat probleem ondervinden in de eerste plaats de jongeren zelf, omdat het langere tijd buiten onderwijs en/of arbeidsmarkt vallen ingrijpende gevolgen heeft voor hun huidige én toekomstige situatie. Er kunnen zogenoemde litteken-effecten ontstaan die lang kunnen doorwerken. Daartoe behoren sociaal isolement, het niet verwerven van de voor de arbeidsmarkt noodzakelijke kennis en vaardigheden en daardoor weinig werk- en inkomenszekerheid. Het gebrek aan de laatstgenoemde zekerheden heeft weer grote gevolgen in financiële zin, en daarmee voor het verwerven van huisvesting (huren en kopen), gezinsvorming en gezondheid. Ook kunnen deze jongeren verzeild raken in verslavingen en criminele activiteiten. Voor de samenleving en economie zijn er eveneens grote effecten, omdat in een vergrijzende samenleving, gekenmerkt door structurele arbeidsmarkttekorten, een goed opgeleide en geïntegreerde jonge beroepsbevolking cruciaal is.

Onder de titel 'Van school naar duurzaam werk'¹ bereidt het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nieuwe wetgeving voor op het terrein van onderwijs en arbeidsmarkt. Tegelijkertijd is het ministerie, met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, betrokken bij een consortium dat via de zogenoemde Kennisroute een aanvraag bij het Nationale Groeifonds (NGF) voorbereidt voor een langdurig programma met als werktitel "Leave No Youngster Behind".

Uitgangspunt van beide initiatieven is, zoals geformuleerd in de opdrachtformulering van de onderhavige voorstudie, dat alle jongeren het verdienen om maatschappelijk mee te doen, zich zo veel mogelijk te ontwikkelen en duurzaam aan het werk te komen.

---

¹ Zie <https://wetgevingskalender.overheid.nl/Regeling/WGK013026>

In de opdrachtomschrijving van het ministerie van SZW wordt aangegeven dat er consensus bestaat over wat er veranderd en bereikt moet worden in het systeem, de wet- en regelgeving. Scholen en gemeenten zouden vanuit één gezamenlijke opgave (domeinoverstijgend) dienen te samenwerken. Die samenwerking start al in het onderwijs (preventief) en eindigt pas als jongeren 27 jaar zijn (vinger aan de pols), met zoveel mogelijk ruimte voor inzet van elkaars expertise, instrumenten en budgetten (maatwerk) én een regionaal budget in aanvulling op de eigen middelen voor uitvoering van de wettelijke taak als stimulans voor samenwerking en innovatie (prikkel tot verandering).

In de aanloop tot de nieuwe wetgeving – en hetzelfde geldt voor de voorbereiding van de NGF-aanvraag – wordt in de opdrachtomschrijving geconstateerd dat er nog te weinig zicht is op hoe evidence-based interventies zo effectief en efficiënt mogelijk zijn vorm te geven en te implementeren.

1.2 Doel & onderzoeksvragen

Het doel van deze literatuurstudie was het inventariseren van bestaand onderzoek naar effectieve interventies om jongeren naar werk of terug naar school te begeleiden, met daarbij onder andere aandacht voor:

- Effectiviteit van de interventie
- Invulling en effect van persoonlijke begeleiding
- Invulling en effect van maatwerk
- Randvoorwaarden

Daarnaast willen we inzicht krijgen in welke kennislacunes er zijn als het gaat om (het uitvoeren van) effectieve interventies.

1.3 Onderzoeksopzet

We hebben een systematische literatuurstudie verricht om een beeld te krijgen van de kenmerken van succesvolle interventies die de afgelopen jaren zijn ingezet voor jongeren die buiten onderwijs en/of arbeidsmarkt zijn geraakt. De doelgroep is afgebakend tot scholieren die voortijdig zijn uitgevallen en werkloze jongeren in de leeftijd van 15 tot 27 jaar. We hebben specifiek gezocht naar (internationale) studies waarin een interventie wordt beschreven. In deze literatuurstudie zijn geen beleidsmatige artikelen meegenomen maar zijn enkel interventies geanalyseerd. Zo zijn bijvoorbeeld studies over het minimumloon of de wachtperiode bij het aanvragen van een bijstandsuitkering door jongeren uitgesloten. Aan de hand van vooraf gedefinieerde (in- en exclusie) criteria zijn 801 artikelen gescreend en teruggebracht naar 21 relevante artikelen die de basis vormen voor deze literatuurstudie.

2. Effectiviteit van interventies

In dit hoofdstuk beschrijven we de gevonden effecten van de interventies (paragraaf 2.1) en de gerapporteerde verklaringen daarvoor (paragraaf 2.2).

2.1 Gevonden effecten

De geïdentificeerde studies rapporteren verschillende typen uitkomsten. We onderscheiden harde resultaten, zoals betaald werk en aantal dagen in een uitkering), en zachte uitkomsten, zoals welzijn en zelfvertrouwen. Zachte, positieve uitkomsten kunnen indirect leiden tot harde uitkomsten, doordat ze de voorwaarden scheppen voor bredere participatie.

We hebben de 21 artikelen gecategoriseerd aan de hand van type resultaten (zie Tabel 1):

- (Voorzichtig) positief.
- Gemengd: zowel positieve als negatieve uitkomsten gerapporteerd.
- Niet significant: er is geen statistisch significant verschil (tussen groepen, of voor- en na de interventie)
- Kan geen resultaat of de effectiviteit hiervan vaststellen.
- Niet van toepassing: wanneer er geen empirisch onderzoek is verricht.

Tabel 1. Type uitkomsten en frequentie

Type resultaat	Aantal
(Voorzichtig) positief	15
Kan geen resultaat of de effectiviteit hiervan vaststellen	3
Niet van toepassing	1
Gemengd	1
Niet significant	1

Over het algemeen tonen de studies aan dat de geanalyseerde interventies een positief netto effect hebben. Dit suggereert dat, ondanks variaties, de interventies over het algemeen als effectief kunnen worden beschouwd. In veel gevallen betreft het hier zachte uitkomsten. De meeste interventies leiden niet direct tot harde, positieve uitkomsten, zoals verhoogde arbeidsparticipatie.

Hoewel de meeste interventies positieve resultaten rapporteren in termen van uitstroom naar school of werk of een toename in vaardigheden, blijft de duurzaamheid van deze effecten grotendeels onbekend. Dit benadrukt de noodzaak van langetermijnonderzoek om de duurzaamheid van de effecten vast te stellen.

Ondanks dat de geïdentificeerde interventies zich richten op verschillende typen jongeren, blijken de meest kwetsbaren (bv. analfabetisme, socio-economische status, het hebben van strafblad) hier het minst van te profiteren. Veel interventies houden bij het ontwerpen van de interventie onvoldoende rekening met de kenmerken en behoeften van deze jongeren, waardoor de ongelijkheid onder deze groep verder wordt vergroot.

2.2 Verklaringen voor gevonden effecten

Een reviewartikel dat 18 internationale interventies bekeek, concludeert dat succesvolle interventies vaker bestaan uit meerdere componenten. Voorbeelden van componenten zijn: leren in het klaslokaal, zoeken naar werk, 1-op-1 begeleiding, en werkplekleren. De inzet van meerdere componenten vergroot de kans dat jongeren hun weg naar een baan vonden.

Daarnaast toont een andere studie een verband aan tussen de ervaringen van jongeren met betrekking tot de begeleiding en het optimisme om werk te vinden: jongeren die pessimistisch zijn, ervaren de begeleiding vaker als niet bruikbaar en andersom: jongeren die optimistisch zijn over hun carrièreperspectief ervaren de begeleiding vaker als bruikbaar. Dit suggereert dat het stimuleren van optimisme (ook) een belangrijk doel van interventies kan zijn.

Tot slot rapporteert een andere studie een verband tussen waargenomen steun van de begeleider en het vinden van werk. Verondersteld wordt dat naarmate de kwaliteit van de relatie tussen begeleider en jongere toeneemt, jongeren profiteren van een sterkere professionele ontwikkeling, wat hen waardevoller maakt voor de arbeidsmarkt en (dus) de kans op het vinden van een baan vergroot. Dit impliceert dat het loont om aandacht te besteden aan de match tussen de jongere en de begeleider (zie ook paragraaf 3.1 over persoonlijke begeleiding).

3. Kenmerken van effectieve interventies

In de bestudeerde interventieprogramma's bleek er speciale aandacht voor twee specifieke elementen van interventies: persoonlijke begeleiding (paragraaf 3.1) en het centraal stellen van jongeren (paragraaf 3.2). Daarnaast zijn we tijdens het onderzoek andere opvallende kenmerken van interventies tegengekomen. Deze beschrijven we in paragraaf 3.3

3.1 Kenmerk 1: Persoonlijke begeleiding

Het belang van persoonlijke begeleiding bij het ondersteunen van de transitie (terug) naar de arbeidsmarkt en/of school komt duidelijk uit de literatuurstudie naar voren. Het vormt vaak de sleutel tot succes. Bij bijna alle geïdentificeerde interventies is er (ook) sprake van persoonlijke begeleiding. Persoonlijke aandacht is essentieel voor het welzijn en welbevinden van de jongere, waarbij het belangrijk is dat de jongere zich gehoord en gezien voelt en dat er een vertrouwensband wordt opgebouwd tussen de jongere en de begeleider.

In tabel 2 staat wie de persoonlijke begeleiding van jongeren die buiten onderwijs en/of arbeidsmarkt zijn geraakt verzorgt. Het merendeel van de begeleiders is een professional uit het sociale domein. Opvallend is dat ondanks dat de meeste interventies jongeren begeleiden naar werk, slechts drie keer een professional uit het bedrijfsleven wordt genoemd.

Tabel 2.

	Aantal	%
Professional	11	52,3
Iemand uit het bedrijfsleven	3	14,3
Peer	1	4,8
Niet gespecificeerd	6	28,6
Totaal	21	100

Sommige studies gaan in op de nadere kenmerken van de begeleiders. Terugkomende kenmerken waren: empathisch, respectvol, vraag-gericht en "werkt over domeinen heen". Jongeren waarderen een volhardende, behulpzame volwassene. Iemand die niet opgeeft, ook niet wanneer jongeren zich terugtrekken, en daarbij soms op creatieve manieren probeert hen op het goede spoor te houden. Ook het met verschillende 'problemen' terecht kunnen bij een begeleider wordt meermaals genoemd. Hier gaat het om zowel kleine als grote problemen en om zaken die zowel direct in verband staan met de begeleiding naar werk en/of school en zaken die indirect van invloed zijn, doordat zij zich in het privéleven van de jongere afspelen. Eén studie gaat (ook) in op negatieve aspecten van het interventieproces. Jongeren kunnen het aanvragen van een uitkering en/of het

ontvangen van begeleiding als 'vernederend' ervaren. De auteurs waarschuwen bovendien voor stigmatiserend gedrag van professionals.

Persoonlijke begeleiding kan verschillende vormen aannemen – vaak afhankelijk van de behoeften en mogelijkheden van de jongere. De nadruk ligt echter altijd op het opbouwen van een vertrouwensrelatie tussen de jongere en de begeleider. Dit vertrouwen is essentieel om een effectieve ondersteuning en begeleiding te bieden. Vaak gerapporteerde vormen van persoonlijke begeleiding zijn:

- Ondersteunen bij het opstellen van een ontwikkelingsplan voor (loopbaan) competenties.
- Ondersteunen bij vinden/ behouden van werk.
- Bieden van socio-emotionele ondersteuning.
- Ondersteunen bij administratieve taken.
- Ondersteunen bij persoonlijke problemen.

Een studie omschrijft *hoe* professionals hierbij te werk gaan: motiverende gespreksvoering werd ingezet om de jongeren te helpen hun eigen doelen te stellen en te bereiken. Kenmerkend voor deze gesprekstechniek is dat de jongere in kwestie de argumenten benoemt voor gedragsverandering - niet de begeleider.

3.2 Kenmerk 2: Maatwerk als basis

De essentie van maatwerk in de begeleiding van jongeren wordt breed onderkend in diverse studies. Deze benadering wordt treffend geïllustreerd door een interventie met het motto: 'Alles draait om jou!'. Het principe van maatwerk benadrukt het belang van echt luisteren naar en zien van jongeren, en hen actief betrekken bij het vormgeven van de aanpak. Dit heeft zich bewezen als effectief: jongeren hechten grote waarde aan begeleiders die hun situatie grondig begrijpen, empathie tonen, en advies en oplossingen bieden die specifiek zijn toegesneden op hun behoeften en de problemen waarmee ze geconfronteerd worden.

Het perspectief van jongeren kan op verschillende momenten worden meegenomen:

- Het samen formuleren van de hulpvraag – in hoeverre is het perspectief van de jongere leidend
- Het samen formuleren van een plan – in hoeverre is ook hierbij het perspectief van de jongere leidend?
- Het bieden van integrale ondersteuning. Naast ondersteuning voor begeleiding naar school en/ of werk, ook terecht kunnen voor vragen rondom middelenmisbruik, schulden of (specialistische) psychologische ondersteuning.
- Het hebben van één aanspreekpunt.

Het perspectief van jongeren staat dus niet altijd of vanzelfsprekend volledig centraal.

Bij groot aantal interventies wordt expliciet benoemd dat het mogelijk is om maatwerk te leveren. In tabel 3 staat beschreven waaraan de interventie wordt aangepast. Wat opvalt is dat er op meerdere manieren bij de jongeren kan worden aangesloten en dat vaak meerdere elementen in een interventie worden gecombineerd. Nogmaals, het expliciet aansluiten bij persoonlijke doelen, interesses, wensen en dromen is niet standaard. Ook op het gebied van het leveren van maatwerk is er dus nog ruimte voor verbetering.

Tabel 3.

	Aantal	%
Mogelijkheden	4	17,4
Behoeften	3	13,0
Krachten	3	13,0
Doelen	2	8,7
Interesses	2	8,7
Wensen	1	4,4
Dromen	1	4,4
Niet gespecificeerd	7	30,4
Totaal	23	100

Ook maatwerk kan op verschillende manieren vorm krijgen. Zo kan de inhoud, frequentie en duur van de interventie worden aangepast aan de jongere. In dit kader is het ook van belang om de autonomie van jongeren en het vrijwillige karakter van interventies te benoemen. Dit is een van de kenmerken van outreachend werken dat vooral ingezet wordt voor jongeren die anders lastig te bereiken zijn. Deze jongeren lopen een verhoogd risico of lopen al tegen barrières aan bij het vinden of behouden van werk.

Autonomie kan op verschillende manieren bevorderd worden. Zo konden jongeren bij een van de geïdentificeerde studies zelf hun mentor kiezen. Degenen die zelf een mentor kozen, hadden een grotere kans om duurzame relaties aan te gaan dan degenen die hulp kregen bij het kiezen van hun mentoren. De onderzoekers concludeerden dat jongeren dus zelf het beste kunnen inschatten wie het beste bij hen past. Het zelf kiezen van de mentor ervoor zorgde er tevens voor dat jongeren meer toegewijd waren aan de relatie (en daarmee de interventie).

3.3 Overige opvallende kenmerken

Bij het bestuderen van de interventies, kwamen we drie andere, noemenswaardige kenmerken tegen:

- Financiering door regionale werkgeversorganisatie
- Intergenerationeel leren
- Digitale mentor

Werkgevers zagen dat nieuwe, jonge medewerkers niet alleen meer training nodig hebben, maar dat de begeleiders ook meer pedagogische vaardigheden dienden te hebben. Omdat het voor individuele organisaties lastig was te organiseren, bundelden zij de krachten. Zodoende werden er begeleiders aangesteld die de zorg van gemiddeld 15 jongeren (verspreid over verschillende bedrijven) op zich namen.

Door de vergrijzing gaan specifieke competenties in de beroepsbevolking verloren, terwijl er tegelijkertijd jongeren moeite hebben om (weer) aan het werk te komen. Deze kwesties kunnen worden aangepakt door intergenerationeel leren via mentorschap. Oudere ondernemers werden getraind in mentorvaardigheden om jongeren te begeleiden. Zo werd de kennis van oudere volwassenen gewaardeerd en benut om de ondernemersattitudes van jongeren te bevorderen. De mentoren voelden zich beter, nuttiger en hadden een andere kijk op ouder worden, terwijl de jongeren essentiële professionele vaardigheden ontwikkelden.

Soms is het lastig voor mentoren om elkaar face-to-face te ontmoeten. E-mentoring kan hierbij helpen. Het is in het bijzonder relevant voor jongeren, aangezien de meerderheid van hen informatie zoekt en communiceert via internet. Ondanks dat de jongeren in de interventiegroep meer vooruitgang boekten dan de controlegroep, bleek het lastig(er) te zijn om hen betrokken te houden bij het programma.

4. Randvoorwaarden

Uit de studies komen verschillende randvoorwaarden naar voren die cruciaal blijken te zijn voor het succes van interventies voor jongeren die buiten het onderwijs en/of de staan. Een van de meest essentiële voorwaarden is de consensus en samenwerking tussen betrokken partijen. Het is van groot belang dat alle stakeholders, waaronder gemeenten, onderwijsinstellingen en werkgevers, op één lijn zitten en heldere, gezamenlijke doelstellingen nastreven. Dit vereist niet alleen een gezamenlijke visie, maar ook een commitment om deze visie om te zetten in concrete acties en resultaten.

Een andere kritieke randvoorwaarde is de continuïteit en stabiliteit van de financiering. De aanpak van jeugdwerkloosheid is sterk afhankelijk van de beschikbaarheid van middelen. Onregelmatige of kortstondige financiering ondermijnt de effectiviteit van interventies, aangezien het opbouwen van netwerken en het handhaven van dienstverlening tijd en duurzame investeringen vereisen. Dit benadrukt het belang van structurele financiering, niet alleen om bestaande programma's in stand te houden, maar ook om innovatieve benaderingen te exploreren en te implementeren.

Een doordachte en strategische aanpak, gebaseerd op een grondige analyse van de regionale behoeften en omstandigheden, is eveneens cruciaal. Interventies moeten niet alleen worden afgestemd op de specifieke kenmerken van de regio, gezien dat arbeidsmarkten in sterke mate regionaal zijn, maar moeten ook flexibel genoeg zijn om zich aan te passen aan veranderende omstandigheden. Dit vraagt behalve bij degenen die programma's ontwikkelen, maar ook bij begeleiders van jongeren om een dynamische houding en om bereidheid om te leren en te evolueren in hun aanpak.

Deze benodigde dynamische houding van begeleiders brengt ons bij een andere randvoorwaarde, namelijk dat de kwaliteit van de interventies sterk afhangt van de vaardigheden en de betrokkenheid van het uitvoerend personeel. Het is daarom van belang dat begeleiders niet alleen over de nodige expertise beschikken, maar ook over de capaciteit om een relatie van vertrouwen en respect op te bouwen met de jongeren. De benadering moet persoonlijk en op maat zijn, met aandacht voor de individuele situatie en behoeften van elke jongere.

Tot slot is het van cruciaal belang dat de resultaten van interventies en programma's grondig worden geëvalueerd. Dit moet, zoals nader omschreven in hoofdstuk 2, niet alleen gericht zijn op de direct meetbare uitkomsten, zoals de toename van werkgelegenheid, maar ook op de langetermijneffecten en de bredere sociale impact. Een rigoureuze evaluatie helpt niet alleen om de effectiviteit van de huidige praktijken te beoordelen, maar biedt ook essentiële inzichten voor

toekomstige verbeteringen en innovaties. Dit vraagt ofwel om een sterker methodologisch onderzoek rondom experimentele programma's die in de praktijk worden opgetuigd of om strikt wetenschappelijk experimenteel onderzoek.

Samenvattend vereist de succesvolle (re)-integratie van jongeren in de arbeidsmarkt een holistische, goed gecoördineerde en flexibele aanpak, ondersteund door solide financiering en grondige en systematische evaluatie en bijsturing. En een aanpak voor en mede door jongeren zelf. Door deze principes te omarmen, kunnen beleidsmakers en praktijkprofessionals bijdragen aan betekenisvolle en duurzame verandering in het leven van jongeren.

5. Aanbevelingen

In het licht van deze randvoorwaarden zijn er enkele praktische aanbevelingen die beleidsmakers en praktijkprofessionals kunnen overwegen. Ten eerste is zoals gezegd het versterken van de effectieve en productieve samenwerking tussen de verschillende partijen essentieel. Dit kan worden bereikt door het creëren van interdisciplinaire teams en platforms voor regelmatige communicatie en overleg. Ten tweede moet er gewerkt worden aan het garanderen van stabiele en voorspelbare financiering, wat mogelijk gemaakt kan worden door langdurige partnerschappen aan te gaan met diverse financieringsbronnen en door het verkennen van innovatieve financieringsmodellen, zoals publiek-private samenwerkingen.

Ten derde is er voor het plaatsen van de focus op maatwerk en flexibiliteit in de aanpak programma's nodig met een diep begrip van de lokale context en behoeften van jongeren. Er moet ruimte zijn voor aanpassing en verandering gebaseerd op feedback en veranderende omstandigheden. Training en professionele ontwikkeling van begeleiders en hulpverleners zijn hierin sleutelfactoren; zij moeten uitgerust worden met de kennis en vaardigheden om effectief te kunnen reageren op de diversiteit van uitdagingen waarmee jongeren worden geconfronteerd. En daarvoor de ruimte krijgen.

Een vierde aanbeveling is de implementatie van uitgebreide monitoring- en evaluatiemechanismen. Dit helpt niet alleen bij het bijsturen van programma's voor maximale effectiviteit, maar draagt ook bij aan de opbouw van een betere kennisbasis over wat werkt in de (re)-integratie van jongeren. Het delen van deze inzichten met een breder netwerk van belanghebbenden kan helpen om best practices te verspreiden en op te schalen en het algehele succes van re-integratie-inspanningen te verhogen.

Ten vijfde en tot slot is het belangrijk om de jongeren zelf actief te betrekken bij de ontwikkeling en uitvoering van interventies. Hun inzichten en ervaringen zijn van onschatbare waarde voor het creëren van programma's die echt resoneren en effectief zijn. Door jongeren als partners te beschouwen in plaats van als louter ontvangers van diensten, kan er een meer inclusieve en responsieve benadering van re-integratie worden gerealiseerd.

6. Kennislacunes

We ontdekken verschillende kennislacunes op basis van het literatuuronderzoek:

- Duurzaamheid van effecten
- Verschillen in effectiviteit
- Theoretische onderbouwing

Er is onvoldoende bekend over de langetermijneffecten en duurzaamheid van de positieve uitkomsten van de interventies. Zonder inzicht in de voortdurende impact is het moeilijk om de daadwerkelijke effectiviteit van interventies te beoordelen.

Er is een gebrek aan gedetailleerde analyse over hoe verschillende soorten interventies zich tot elkaar verhouden en wat de specifieke effectgrootte is van elke interventie, wat het lastig maakt om de meest effectieve aanpakken te identificeren.

Er is onvoldoende zicht op de wetenschappelijke en theoretische onderbouwing van interventies. Dit is noodzakelijk om beter te begrijpen wat waarom werkt bij het reactiveren van jongeren. Zonder deze onderbouwing blijft het speculeren op welke manier jongeren het best ondersteund kunnen worden. Het beperkte gebruik van expliciet theorie-gedreven interventies om inzicht te krijgen in en het stimuleren van herintreding kan bijdragen aan de beperkte verscheidenheid van interventies, en verkleint daarmee het vermogen om vast te stellen wat zou kunnen werken om jongeren opnieuw te activeren.

7. Onderzoeksagenda

Op basis van het literatuuronderzoek komen we tot de volgende aanbevelingen voor vervolgonderzoek:

- Ontwikkelen van een methodologische standaard in co-creatie
- In kaart brengen van de groep jongeren die niet zijn bereikt, uitvallen of geen positief resultaat boeken
- In kaart brengen van de (kenmerken van) preventieve interventies.

Het is voor interventieontwikkelaars en uitvoerders onduidelijk aan welke methodologische eisen zij minimaal moeten voldoen om zinvolle uitspraken over effectiviteit te kunnen doen. Omdat grijze literatuur niet altijd aan de juiste standaarden voldoet, wordt deze vaak uitgesloten van rigoureuze literatuurstudies. Hierdoor wordt onvoldoende gebruik gemaakt van de bestaande kennisbasis, terwijl hier wel behoefte aan is. We stellen daarom voor dat in co-creatie met de praktijk een methodologische standaard wordt ontwikkeld voor verschillende typen interventies. Hierbij moet oog zijn voor de belasting van de jongeren en uitvoerders enerzijds en de wetenschappelijke standaarden anderzijds. Het onderzoek zou kunnen bestaan uit de volgende stappen:

1. Met behulp van deskresearch komen we tot een algemeen beeld van de wetenschappelijke eisen voor interventies.
2. In interviews met ontwikkelaars/ uitvoerders bespreken we wat er wenselijk en haalbaar is.
3. In gemengde focusgroepen brengen we deze standpunten samen en komen we tot verschillende varianten voor verschillende typen interventies.

Uit het onderzoek blijkt dat de meest kwetsbare jongeren het minst worden bereikt en het minst profiteren van interventies. We weten uit de literatuur dat deze negatieve ervaringen de houding en het gedrag van jongeren negatief kunnen beïnvloeden, zeker wanneer jongeren meerdere keren uit het programma worden gezet of negatief uitstromen, verliezen zij hun vertrouwen in het systeem. Om hen effectief te kunnen helpen is inzicht nodig en wie deze jongeren zijn, waar hun (ondersteunings)behoefte liggen en hoe hierop ingespeeld kan worden. In samenwerking met jongerenloketten zouden we deze groep kunnen interviewen om inzicht te krijgen in de kansen en uitdagingen bij het ontwerp van interventies. Daarnaast zouden we met interventieontwikkelaars en/ of uitvoerders die succesvol kwetsbare jongeren weten te bereiken, vasthouden en uitstromen in gesprek kunnen gaan over werkzame elementen.

Jongeren melden zich niet altijd zelf met hun hulpvragen. Er is meer inzicht nodig in hoe een effectieve outreachende benadering kan worden vormgegeven, zodat

ook die jongeren die niet uit zichzelf om hulp vragen, bereikt en ondersteund kunnen worden, ook met onderliggende zaken als mentale problemen. Gedacht kan worden aan zogenoemde 'non-voorzieningen' voor jongeren, waar vrijblijvend gebruik van gemaakt kan worden en waar activiteiten plaatsvinden die jongeren aanspreken en waar zij zelf initiatieven kunnen ontwikkelen.²

Tot slot adviseren we (co)financiers van interventies om monitoring en/of onderzoek integraal onderdeel te laten vormen van het traject, zodat ook partijen die niet betrokken zijn bij de uitvoering kunnen leren van elkaar. We zien een rol weggelegd voor (lokale) overheden en een landelijke kennis- en expertisehub van onderzoekers en andere experts om deze uitwisseling te faciliteren en stimuleren.

---

² Voorbeeld, niet beschreven in de geanalyseerde literatuur, van het Weave initiatief in Tilburg (<https://www.boilrshub.nl/>)

Literatuur

- de Baat, M., Messing, C., & Prins, D. (2014). Wat werkt bij schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten?
- Bal, M.I., Hilberink, S.R., Roelofs, P.P.D.M., van der Slot, W.M.A., Bentvelsen, L., Miedema, H.S., & Roebroek, M.E. (2023). Effect evaluation of a vocational rehabilitation program for young adults with chronic physical conditions at risk for unemployment: A controlled clinical trial. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 30(8), 1292-1302.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/11038128.2023.2228019>
- Beleidsonderzoekers (2023). Inspiratie voor integrale ondersteuning. Zicht op integrale ondersteuning in het sociaal domein en lessen voor gemeenten en de Rijksoverheid. <https://open.overheid.nl/documenten/ff87d940-591c-49a6-bd81-9075373f6c8d/file>
- Brinkley, A.J., Sherar, L.B., & Kinnafick, F.E. (2022). A sports-based intervention for pupils excluded from mainstream education: A systems approach to intervention acceptability and feasibility. *Psychology of Sport and Exercise*, 61, 102217. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2022.102217>
- Brown, C., Douthwaite, A., Savvides, N., & Batlle, I.C. (2022). Five mechanisms for tackling the risks to NEETHood: introducing a pathway to change to guide educators' support strategies. *International Journal of Adolescence and Youth*, 27(1), 457-474. <https://doi.org/10.1080/02673843.2022.2130082>
- Canzian, G., Meroni, E.C., & Santangelo, G. (2023). Evaluation of a Flemish Active Labour Market Policy in the framework of the European Social Fund. Results and challenges. *Socio-Economic Planning Sciences*, 101622.
<https://doi.org/10.1016/j.seps.2023.101622>
- Filges, T., Dalgaard, N.T., & Viinholt, B.C.A. (2022). Outreach programs to improve life circumstances and prevent further adverse developmental trajectories of at-risk youth in OECD countries: A systematic review. *Campbell systematic reviews*, 18(4), e1282. <https://doi.org/10.1002/cl2.1282>
- Jonsson, F., & Goicolea, I. (2020). "We believe in you, like really believe in you": Initiating a realist study of (re)engagement initiatives for youth not in employment, education or training with experiences from northern Sweden. *Evaluation and Program Planning*, 83, 101851.
<https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2020.101851>
- LPBL (2023). Meta-analyse Investeren in kwetsbare jongeren. Inzicht en lessen uit analyse van tien succesvolle aanpakken. <https://www.lpbl.nl/wp-content/uploads/2023/02/LPBL-Meta-analyse-Investeren-in-kwetsbare-jongeren-januari-2023.pdf>
- Lindsay, S., Cagliostro, E., Leck, J., & Stinson, J. (2019). A 12-Week Electronic Mentoring Employment Preparation Intervention for Youth With Physical Disabilities: Pilot Feasibility Randomized Controlled Trial. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 2(1), e12088. <https://pediatrics.jmir.org/2019/1/e12088/>

- Mawn L., Oliver, E. J., Akhter, N., Bambra, C. L., Torgerson, C., Bridle, C., & Stain, H. J. (2017). Are we failing young people not in employment, education or training (NEETs)? A systematic review and meta-analysis of re-engagement interventions. *Systematic reviews*, 6, 1-17. <https://doi.org/10.1186/s13643-016-0394-2>
- Mohrenweiser, J., & Pfeiffer, F. (2015). Coaching Disadvantaged Young People: Evidence from Firm Level Data. *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*, 235(4-5), 459-473. <https://doi.org/10.1515/jbnst-2015-4-508>
- Nederlands Jeugdinstituut [NJI] (2021). Van thuis naar school: praktijkkaart voor scholen en gemeenten. <https://www.nji.nl/publicaties/praktijkkaart-van-thuis-weer-naar-school>
- Regioplan (2023). Van school naar werk: ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie. <https://www.regioplan.nl/wp-content/uploads/2023/05/21114-Eindrapport-Praktijkgericht-onderzoek-jeugdwerkloosheid-Regioplan-18april23.pdf>
- Sanderson, E. (2017). Youth transitions to employment: longitudinal evidence from marginalised young people in England. *Journal of Youth Studies*, 23(10), 1310-1329. <https://doi.org/10.1080/13676261.2019.1671581>
- Santini, S., Baschiera, B., & Socci, M. (2020). Older adult entrepreneurs as mentors of young people neither in employment nor education and training (NEETs). Evidences from multi-country intergenerational learning program. *Educational Gerontology*, 46(3), 97-116. <https://doi.org/10.1080/03601277.2020.1714142>
- Schneider, H., Uhlendorff, A., & Zimmermann, K.F. (2013). Econometrics vs. Project Design: Lessons from the Evaluation of a Workfare Project. *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*, 233 (1), 65-85.
- Schwartz, S.E.O., Rhodes, J.E., Spencer, R., & Grossman, J.B. (2013). Youth Initiated Mentoring: Investigating a New Approach to Working with Vulnerable Adolescents. *American Journal of Community Psychology*, 52 (1-2), 155-169. <https://doi.org/10.1007/s10464-013-9585-3>
- Shore, J., & Tosun, J. (2019). Assessing youth labour market services: Young people's perceptions and evaluations of service delivery in Germany. *Public Policy and Administration*, 34 (1), 22-41. <https://doi.org/10.1177/0952076717722192>
- Wesseling, W.I.E. (2021). Towards a more all-inclusive evaluation of interventions for unemployed youth: A longitudinal investigation of participant, programme, relational and contextual factors. *Social Policy & Administration*, 55 (7), 1145-1161. <https://doi.org/10.1111/spol.12705>
- Wortelboer, R. (2023). Introductie Social Impact Bond Buzinezzclub Utrecht. EY: Amsterdam.